

УДК 342.5

Білоус-Осінь Т.І., аспірантка кафедри
морського та митного права НУ ОЮА»

Місце уповноваженого економічного оператора серед суб'єктів митного права України

Стаття присвячена висвітленню питань, пов'язаних з визначенням місця та ролі уповноваженого економічного оператора серед інших суб'єктів митного права України відповідно до Концепції реформування Державної митної служби України. Інститут уповноваженого економічного оператора характеризується низкою особливостей, тому важливо окреслити його статусні відмінності. Акцентується увага на визначенні стану даного суб'єкта права в державній митній справі, висвітленні сутності його прав, обов'язків та принципів діяльності.

Ключові слова: суб'єкт права, митні правовідносини, система гарантій, принципи діяльності, статус.

Стаття посвящена освещению вопросов, связанных с определением места и роли уполномоченного экономического оператора среди других субъектов таможенного права Украины в соответствии с концепцией реформирования Государственной таможенной службы Украины. Институт уполномоченного экономического оператора характеризуется рядом особенностей, потому важно очертить его статусные отличия. Акцентируется внимание на определении состояния данного субъекта права в государственном таможенном деле, освещении сущности его прав, обязанностей и принципов деятельности.

Ключевые слова: субъект права, таможенные правоотношения, система гарантий, принципы деятельности, статус.

The article is devoted illumination of questions, related to the location and role of the authorized economic operator among other custom legal of Ukraine subjects in accordance with conception of reformation of Government custom service of Ukraine. The institute of the authorized economic operator is characterized the row of features, that is why it is important to outline his status differences. Attention is accented on determination of the state of this legal subject in the legal system of the state, illumination of essence of his rights, duties, and principles of activity.

Keywords: legal subject, custom legal relationships, system of guarantees, principles of activity, status.

Актуальність дослідження. Сучасний етап розвитку зовнішньоекономічних відносин опосередкував впровадження в діяльність органів доходів і зборів всевітньо визнаних норм та принципів в формі прийняття третього Митного кодексу України. За останній період було введено ряд прогресивних положень у сфері здійснення державної митної справи, які наблизили нашу країну до європейської інтеграції та створили умови сприйняття України як повноправного суб'єкта міжнародних відносин у цій сфері. Одним із конкретних напрямків адаптації національного законодавства є введення нового суб'єкта митного права — уповноваженого економічного оператора, що дозволило спростити здійснення державної митної справи.

Різноманітні питання щодо правового статусу уповноваженого економічного оператора, суб'єктного складу митного права, структури митних правовідносин висвітлювали у своїх роботах такі вчені як Додін Є.В., Мазур А.В., Міщенко І.В., Мошинська О.В., Приймаченко Д.В., Прокопенко В.В., Федотова І.О. та ряд інших. Проте, більшість аспектів діяльності даного суб'єкта митних відносин залишаються невизначеними. Закономірним та актуальним є визначення ролі та місця даного суб'єкта в структурі митного права, співвідношення з іншими учасниками митних правовідносин, що і є метою статті.

Виклад основного матеріалу. У теорії права суб'єктом права є особа (фізична або юридична), що за законом володіє здатністю мати і реалізовувати безпосередньо або через представника права і юридичні обов'язки, тобто наділена правосуб'єктністю [8, с. 345]. Дана категорія включає правоздатність, дієздатність та деліктоздатність, що органічно об'єднані та нероздільні в праві України, в тому числі і митному. Відповідно суб'єктом митного права визнається особа, яка наділена правами і обов'язками в державній митній справі, має здатність їх реалізовувати та нести відповідальність за порушення митного законодавства.

Для встановлення сутності категорії «суб'єкт права» необхідно співставити його з категорією «суб'єкт правовідносин». Дані поняття співвідносяться як загальне і конкретне. «Суб'єкт правовідносин» або «учасник правовідносин» вужче ніж поняття «суб'єкт права», так як останній наділений правом, що передусім, створює його правовий статус, надає потенційні можливості, які будуть реалізовані в конкретних відносинах. Хоча це не означає, що всі потенційні можливості будуть реалізовані в конкретних відносинах [13, с. 115]. Суб'єкт права та суб'єкт правовідносин не тотожні поняття, а тому не кожен суб'єкт права є суб'єктом правовідносин, а суб'єкт правовідносин завжди є суб'єктом права.

Заснування в Україні інституту уповноваженого економічного оператора передбачалось Концепцією реформування діяльності митної служби України «Обличчям до людей» та Стратегією розвитку митної служби України на 2010-2015 роки.

З прийняттям третього МК України на законодавчому рівні закріплено статус уповноваженого економічного оператора, яким є підприємство, що відповідає встановленим вимогам та має право користуватися спеціальними спрощеннями [5]. Поява нового суб'єкта митного права призводить до зміни концептуальних засад митної справи, зміщуючи акценти щодо об'єкта митного контролю з товарів, які переміщуються через митний кордон, на учасників зовнішньоекономічної діяльності. Уповноважений економічний оператор як суб'єкт митного права:

- 1) виступає учасником митних правовідносин;
- 2) є носієм прав на спрощення митних процедур, а саме:
  - право на здійснення митного контролю в першочерговому порядку;
  - право на зменшений обсяг відомостей, які необхідно надати органу доходів і зборів до прибуття на митну територію України та/або вибуття за межі митної території України товарів, транспортних засобів комерційного призначення;
  - право на тимчасове зберігання товарів, транспортних засобів комерційного призначення, що перебувають під митним контролем, у приміщеннях, на відкритих та критих майданчиках уповноваженого оператора економічної діяльності;
  - право на спеціальний порядок оформлення товарів; право на звільнення від надання гарантії при здійсненні внутрішнього митного транзиту товарів (крім підакцизних), якщо декларантом є уповноважений економічний оператор [5] тощо. Крім того, даний суб'єкт наділений загальною правоздатністю в сфері державної митної справи;
- 3) на нього покладені загальні та спеціальні юридичні обов'язки, а саме:
  - наявність такої системи обліку товарів, яка дає змогу порівнювати документи і відомості, що надаються органам доходів і зборів при здійсненні митного

контролю та митного оформлення, з документами і відомостями про провадження господарської діяльності;

дотримання всіх підстав отримання сертифіката уповноваженого економічного оператора та підтримання репутації в сфері здійснення зовнішньоекономічних відносин [5];

4) на даного суб'єкта поширюються окремі види примусу внаслідок його правового статусу: зупинення дії сертифіката уповноваженого економічного оператора та його анулювання;

5) реальна участь уповноваженого економічного оператора в митних правовідносинах здійснюється на підставі юридичного факту — наявності відповідного сертифікату.

Кожен суб'єкт митного права наділений власним правовим статусом. Термін «статус» визначається як «соціальний, співвідносний стан (позиція) індивідуума або групи в соціальній системі, що визначається по ряду ознак, специфічних для даної системи (економічних, професійних, етнічних та інших) [12, с. 342]. У Великому енциклопедичному словнику правовий статус визначено як «встановлене нормами права положення його суб'єктів, сукупність їх прав і обов'язків» [2, с. 655]. Особливості правової природи правового статусу суб'єктів митних правовідносин відображаються в структурі правового статусу. Загальна структура правового статусу суб'єктів митних правовідносин включає такі елементи: правові норми; права, свободи, законні інтереси та обов'язки суб'єкта митних правовідносин; правосуб'єктність як основа (передумова) правового статусу; громадянство (для фізичних осіб), резидентство (для юридичних осіб); принципи, гарантії прав і свобод; юридична відповідальність; правовідносини загального (статусного) типу [11].

Відповідно правовий статус уповноваженого економічного оператора включає наступні елементи.

1. Норми МК України (глава 2), які регулюють основи правового статусу уповноваженого економічного оператора; норми Рамкових стандартів безпеки та сприяння світовій торгівлі, що визначають загальноновизнані принципи діяльності даного суб'єкта; норми Постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 447, які встановлюють порядок застосування спеціальних спрощень, що надаються уповноваженому економічному оператору тощо.

2. Сукупність загальних прав, які включають: право на оскарження рішення, дії або бездіяльність органів доходів і зборів, їх посадових осіб та інших працівників (ст. 24 МК України); право бути присутніми під час взяття проб (зразків) товарів посадовими особами органу доходів і зборів та інших державних органів (ст. 356 МК України); права осіб, які притягуються до адміністративної відповідальності за порушення митних правил (ст. 498 МК України); і інші права, передбачені для юридичних осіб при здійсненні державної митної справи; та сукупність спеціальних прав, наданих уповноваженому економічному оператору, які визначені ст. 15 МК України [5].

3. Сукупність загальних обов'язків: обов'язок із сплати митних платежів (ст. 289 МК України); обов'язок забезпечення сплати митних платежів (ст. 305 МК України); загальні обов'язки декларанта (ст. 266 МК України) та сукупність спеціальних обов'язків, які визначені ст. 13, 14 МК України [5].

4. Система міжнародно-правових та внутрішньодержавних гарантій. До останніх відносяться: соціально-економічні (єдність соціально-економічного простору, вільне переміщення товарів, послуг, фінансових коштів, свобода економічної діяльності); політичні (наявність реальної можливості особи користуватися своїми правами та свободами, захищати свої інтереси); ідеологічні (вільний доступ до інформації); юридичні (обов'язок держави забезпечити особі права на судовий захист та інші способи захисту, не заборонені законом, право на одержання кваліфікованої юридичної допомоги) [10]. Існує ще одна система гарантій: гарантії реалізації прав (визначений порядок набуття статусу уповноваженого економічного оператора, сукупність наданих правомочностей); гарантії охорони права (чітко визначений перелік спрощень, наявність особливих стягнень) та гарантії захисту прав (контроль органів доходів і зборів, оскарження рішення, дії або бездіяльність органів доходів і зборів, їх посадових осіб та інших працівників) [5].

5. Адміністративна відповідальність за порушення митних правил та система адміністративних стягнень (попередження, штраф, конфіскація товарів, транспортних засобів комерційного призначення) та особливі стягнення, передбачені ст. 16, 17 МК України [5].

Розглядаючи місце уповноваженого економічного оператора серед суб'єктів митного права, важливо сказати про структуру митних правовідносин та градацію їх суб'єктного складу. На даний період відсутнє нормативне визначення митних правовідносин, проте існує ряд доктринальних трактувань. Зокрема, митні правовідносини — це врегульовані нормами митного права суспільні відносини, що виникають у процесі або із приводу переміщення товарів і транспортних засобів через митний кордон [4, с. 15]. Як слушно зазначають Приймаченко Д.В. та Федотова І.О., «суспільні відносини, що визначаються соціально-економічною сутністю держави та виникають з приводу переміщення товарів та предметів через державний кордон, є митними відносинами» [7, с. 260]. Можна стверджувати, що митні правовідносини являють собою врегульовані нормами митного права суспільні відносини в сфері здійснення державної митної справи.

Суб'єктів або учасників митних правовідносин можна класифікувати за різними критеріями. На думку Алексеева С.С., всі суб'єкти права можуть бути поділені на три групи: індивідуальні суб'єкти, колективні суб'єкти, суспільні утворення [1, с. 387]. У науці зазвичай виділяють загальний та спеціальний суб'єкт митних правовідносин. Причому до першої групи відносяться митні органи та фізичні і юридичні особи, що перетинають митний кордон і переміщують через нього товари, предмети і транспортні засоби. До спеціальних суб'єктів слід віднести тих, які мають дипломатичний імунітет і не підлягають повному митному контролю [3]. Як зазначає Міщенко І.В., слід виділити ще одну групу, а саме суб'єктів митного посередництва, учасників митної справи, які безпосередньо не беруть участі в переміщенні товарів через митний кордон України, а надають при цьому різноманітні посередницькі послуги суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності [6, с. 36].

Можна провести іншу класифікацію суб'єктів митних правовідносин, залежно від виконуваних ними функцій, відповідно: а) ті, що наділені владними повноваженнями, тобто лідируючі суб'єкти, їм держава надала широкі права та

обов'язки; б) ті, що мають зацікавлену позицію; в) ті, що займають пасивну позицію щодо ходу та наслідків в індивідуальній справі, вони залучаються до участі в ній у зв'язку з своїм правовим статусом [9, с. 168]. Відповідно в галузі державної митної справи до першої групи можна віднести органи доходів та зборів, до другої — фізичних та юридичних осіб, що переміщуються через митний кордон України, до третьої — суб'єктів митного посередництва.

Отже, теоретично всіх учасників митних правовідносин можна класифікувати на загальних суб'єктів (органи доходів і зборів, фізичні та юридичні особи) та спеціальних суб'єктів (ті, які мають дипломатичний імунітет, суб'єкти митного посередництва та уповноважений економічний оператор).

Віднесення уповноваженого економічного оператора до суб'єктів із спеціальним статусом обґрунтовується наступним:

- 1) особливим порядком взаємовідносин уповноваженого економічного оператора з органом доходів і зборів;
- 2) визначеним порядком набуття даного статусу;
- 3) встановленим переліком критеріїв, яким повинен відповідати уповноважений економічний оператор;
- 4) наявністю права на спеціальні спрощення;
- 5) наявністю особливого переліку обов'язків;
- 6) характерними лише для даного суб'єкта санкції.

Крім того, необхідно виділити відмінні ознаки уповноваженого економічного оператора з іншим «спеціальним суб'єктом», а саме суб'єктами митного посередництва. По-перше, митні посередники автоматично не володіють статусом уповноваженого економічного оператора, проте останні мають право здійснювати всі види митної посередницької діяльності без отримання відповідного дозволу. По-друге, митні посередники — це фізичні або юридичні особи, в свою чергу, уповноважені економічні оператори лише юридичні особи. По-третє, спеціальний статус суб'єктів посередництва опосередкований послугами, які вони надають, а статус уповноваженого економічного оператора — спеціальними спрощеннями. По-четверте, у даних суб'єктів різний правовий інтерес: уповноважений економічний оператор, беручи участь у державній митній справі, відстоює власні інтереси, а митні посередники — тих осіб, з якими вони зв'язані цивільно-правовими договорами. Спільне у даних суб'єктів проявляється у наступному: особливий порядок набуття статусу; окремі види стягнень; надання права на посередницьку діяльність.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що уповноважений економічний оператор займає особливе місце серед суб'єктів митного права.

Роль уповноваженого економічного оператора у здійсненні державної митної справи опосередкована місцем, яке займає даний суб'єкт в структурі митних правовідносин, та у митному праві взагалі. З введенням інституту уповноваженого економічного оператора змінилася і митна політика України, окреслились нові напрямки подальшого реформування державної митної справи. Необхідно виділити наступні зміни, які відбулись внаслідок появи розглядуваного суб'єкта митного права: зменшення адміністративного тиску на законослухняних суб'єктів; зменшення рівня ризиків для митних адміністрацій; покращення забезпечення безпеки і спрощення процедур законної міжнародної торгівлі; прискорення мит-

ного оформлення; поліпшення репутації України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності; оновлення стандартів взаємовідносин між органами доходів і зборів і учасниками державної митної справи; тощо.

Виходячи з вищезазначеного необхідно зробити висновок, що внесення змін в МК України є актуальним і закономірним результатом тих процесів, які відбуваються в нашій країні. Необхідно чітко уявляти картину правової реальності після остаточного закріплення реформ в даній галузі права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Алексеев С.С. Общая теория права: учеб. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Проспект, 2009. – 576 с.
2. Большой энциклопедический словарь / Под ред. Сухарева А.Я., Зорькина В.Д., Крутских В.Е. – М.: ИНФРА-М, 1997. – Вып. VI. – 790 с.
3. Митне право України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://readbookz.com/book/189/6905.html>.
4. Митне право України: навч. посіб. / за заг. ред. В.В. Ченцова. – К.: Істина, 2007. – 328 с.
5. Митний кодекс України від 13 березня 2012 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2012. – № 44-45, № 46-47, № 48. – Ст. 552.
6. Міщенко І.В. Митні посередники в Україні: проблеми сьогодення і перспективи розвитку // Наше право. – 2011. – № 2 ч. 2. – Ст. 36–39.
7. Приймаченко Д.В., Федотова І.О. Сучасний стан та перспективи розвитку митних правовідносин в Україні // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – № 1. – Ст. 258–263.
8. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: підручник; пер. з рос. – Х.: Консум, 2001. – 656 с.
9. Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право. – М.: Юрид. лит., 1972. – 228 с.
10. Теорія держави і права. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vuzlib.org/beta3/html/1/11993/>.
11. Федотова І.О. Теоретичні аспекти визначення змісту та елементів правового статусу суб'єктів митних правовідносин. – 2012. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua/>
12. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. – К.: Головна редакція УРЕ, 1973. – 560 с.
13. Халфина Р.О. Общее учение о правоотношении. – М.: Юрид. лит., 1974. – 348с.

